

ЧІРІКОСТА І ВІОЛА ПРОТИ ІТАЛІЇ (CIRICOSTA AND VIOLA V. ITALY)

У справі "Чірікоста і Віола проти Італії"¹

Європейський суд з прав людини, засідаючи палатою — згідно зі статтею 43 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (Конвенція) та відповідними положеннями Регламенту Суду "В"², — до складу якої увійшли судді:

- п. Р. Бернхардт (R. Bernhardt), голова
- п. Ф. Гьольчюклю (F. Gölcüklü)
- п. Ф. Матчер (F. Matscher)
- п. К. Руссо (K. Russo)
- п. А. Шпільманн (A. Spielmann)
- п. А. Н. Лоїзу (A. N. Loizou)
- сер Джон Фріленд (Sir John Freeland)
- п. Є. Макарчик (J. Makarczyk)
- п. Д. Готчев (D. Gotchev), а також п. Г. Пецольд (H. Petzold), Секретар Суду, після нарад за зачиненими дверима 28 вересня і 21 листопада 1995 року постановляє таке рішення, ухвалене в останній із зазначених днів:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа передана до Суду Європейською комісією з прав людини (Комісія) 18 січня 1995 року, в межах тримісячного строку, передбаченого пунктом 1 статті 32 і статтею 47 Конвенції. Справу розпочато за заявою (№ 19753/92) проти Італійської Республіки, поданою до Комісії на підставі статті 25 громадянами Італії п. Мікеланджело Чірікостою (*Michelangelo Cirikosta*) та пані Розіною Віолою (*Rosina Viola*) 3 березня 1992 року.

У своєму запиті Комісія посилалася на статті 44 і 48, а також на заяву Італії про визнання обов'язкової юрисдикції Суду (стаття 46). Запит і заяву Уряду подано з метою отримання рішення стосовно того, чи свідчать факти у справі про

Примітки Секретаря Суду:

¹ Справі привласнено номер 5/1995/511/594. Перше число позначає порядковий номер у списку справ, переданих до Суду у відповідному році (друге число). Два останні числа вказують на порядкові номери справи у списку справ, переданих до Суду від часу його створення, і в списку відповідних початкових заяв до Комісії.

² Регламент Суду "В", який набрав чинності 2 жовтня 1994 року, застосовується у всіх справах щодо держав, які взяли на себе зобов'язання за Протоколом № 9.

порушення державою-відповідачем своїх зобов'язань за пунктом 1 статті 6 Конвенції.

2. У відповідь на запит, зроблений відповідно до пункту 3 (d) правила 35 Регламенту Суду "В", заявники повідомили про свій намір взяти участь у провадженні і призначили адвоката, який представлятиме їх (правило 31). Голова палати надав адвокату дозвіл послуговуватися італійською мовою (пункт 3 правила 28).

3. 5 травня 1995 року Голова Суду, відповідно до пункту 7 правила 21 та в інтересах належного здійснення правосуддя, вирішив, що для розгляду цієї справи та справи "Терранова проти Італії" (*Terranova v. Italy*)¹ необхідно сформувати окрему палату.

4. До складу сформованої для розгляду цієї справи палати увійшли за посадою: п. К. Руссо, суддя, обраний від Італії (стаття 43 Конвенції), і п. Р. Бернхардт, заступник Голови Суду (пункт 4 (b) правила 21). Того самого дня у присутності Секретаря Голова Суду п. Р. Рюссдаль (*R. Ryssdal*) визначив жеребкуванням імена інших семи членів палати, а саме: п. Ф. Гьольчюкю, п. Ф. Матчера, п. А. Шпільманна, п. А. Н. Лоїзу, сера Джона Фріленда, п. Є. Макарчика та п. Д. Готчева (стаття 43 (наприкінці) Конвенції та пункт 5 правила 21).

5. Як голова палати (пункт 6 правила 21), п. Бернхардт через Секретаря Суду провів консультації з уповноваженою особою Уряду Італії (Уряд), адвокатом заявників та представником Комісії щодо організації провадження (пункт 1 правила 39 і правило 40). Відповідно до виданого після цього розпорядження Секретар Суду одержав 28 липня 1995 року меморандуми від Уряду та заявників. Представник Комісії повідомив, що висловить свої зауваження під час слухання справи.

6. 21 липня 1997 року у відповідь на запит Секретаря, поданий за дорученням Голови Суду, Комісія надала матеріали здійсненого нею провадження у справі.

7. Згідно з рішенням Голови Суду, відкрите слухання відбулося 27 вересня 1995 року в Палаці прав людини у Страсбурзі. Перед цим Суд провів підготовче засідання.

На судовому розгляді були присутні:

а) від Уряду

п. Дж. Раймонді (*G. Raimondi*),
суддя, призначений до дипломатичної
правової служби,
Міністерство закордонних справ,

співуповноважена особа,

¹ Справа № 28/1995/534/620.

п. Дж. Манцо (G. Manzo), юрист,
заступник директора відділу законодавства
Міністерства юстиції,

радник,

пані С. Феріоцці (S. Feriozzi),
член постійного представництва
Італії при Раді Європи,

консультант;

b) від Комісії

п. Н. Братца (N. Bratza),

представник;

c) від заявника

п. Дж. Саккоманно (G. Saccomanno), адвокат,

захисник.

Суд заслухав звернення п. Братци, п. Саккоманно, п. Манцо та п. Раймонді, а також відповіді п. Саккоманно на запитання одного із членів Суду.

ЩОДО ФАКТІВ

8. Пан Мікеланджело Чірікоста та пані Розіна Віола проживають у Розарно (*Rosarno*), область Калабрія (*Reggio di Calabria*).

9. 4 липня 1980 року вони — скориставшись процедурою термінового звернення, що існувала для врегулювання подібних ситуацій, — звернулися до судді (*pretore*) у м. Пальмі (*Palmi*) з позовом щодо забезпечення їхнього права власності і заборони проведення нових робіт (*azione possessoria e denuncia di nuova opera*). Вони намагались отримати рішення суду про припинення робіт, які пан L. розпочав на території, що належала його тестю і межувала з їхньою власністю. Вони також вимагали, щоб територія була приведена до попереднього стану. Пан L. змінив систему водостоку для дощової води, вніс зміни у порядок користування дорогою, що належала заявникам, а також побудував на зазначеній ділянці кузню.

10. 17 липня 1980 року суд повідомив сторонам, що судове засідання відбудеться 4 серпня 1980 року. Заявники також хотіли, щоб цього самого дня дали показання свідки, і суд погодився на це. Під час судового засідання 29 вересня 1980 року сторонам повідомили, що слухання справи переноситься. Із 22 жовтня 1980 року по 17 лютого 1981 року відбулося п'ять судових засідань. Під час першого засідання було заслухано шістьох свідків. Під час другого засідання сторони надали документи, що підтверджували їхню позицію, і ці документи були розглянуті під час третього судового засідання. Під час наступного засідання суддя видав розпорядження про підготовку експертного висновку, який було подано 19 січня 1981 року.

11. 5 березня 1981 року суд задовольнив позовні вимоги заявників, видав розпорядження привести територію до попереднього стану коштом відповідача і переніс розгляд справи по суті на 1 червня 1981 року.

3 квітня суд відхилив заяву відповідача, який звертався з проханням переглянути рішення суду від 5 березня.

12. 6 грудня 1982 року, після шести попередніх засідань, які відбулися з 1 червня 1981 року по 5 липня 1982 року, сторони просили перенести дату судового розгляду. Наступні три засідання переносилися на прохання відповідача без жодних заперечень з боку заявників.

13. 5 грудня 1983 року пан L. звернувся до судді з проханням викликати експерта, що було зроблено 9 грудня. Під час засідання 5 березня 1984 року експерт відповів на численні запитання, після чого суд призначив засідання на 4 червня, коли слід було зробити остаточні подання. Цього дня заявники зробили свої остаточні подання, тоді як відповідач знову звернувся з проханням перенести слухання і отримав на це дозвіл. Адвокати обох сторін, які запізнилися на засідання 2 липня 1984 року, попросили перенести засідання. 7 січня 1985 року відповідач подав заяву з проханням врахувати новий доказ, але 21 січня йому було в цьому відмовлено.

14. Сім разів — на прохання заявників (4 березня та 20 липня 1985 року), пана L. (6 травня 1985 року), на прохання обох сторін (3 грудня 1986 року, 18 березня 1987 року і 17 лютого 1988 року) та на клопотання самого судді (3 лютого 1986 року) — дата розгляду переносилася.

15. 18 травня 1988 року адвокатів п. Чірікості й пані Віоли було надано додатковий час для подання зауважень з приводу документа, який був долучений до справи відповідачем. 6 липня сторони просто попросили нового перенесення. 5 жовтня заявники долучили до справи нові подання, а панові L. вдалося домогтися нового перенесення.

З 1 березня 1989 року по 16 січня 1991 року суддя шість разів переносив слухання справи у відповідь на спільні клопотання обох сторін.

16. Слухання, призначене на 2 жовтня 1991 року, не відбулося, оскільки суддю було переведено на іншу посаду. Під час судових засідань 14 квітня та 10 листопада 1993 року сторони подали клопотання про перенесення розгляду справи. Новий суддя призначив розгляд справи на 8 червня 1994 року, але засідання знову було перенесене, оскільки місцевий суд Пальмі відклав розгляд усіх справ через неповноту штату судового секретаріату.

17. 22 березня 1995 року заявники знову звернулися з клопотанням про перенесення слухання. Суддя призначив судове засідання на 24 січня 1996 року.

ПРОВАДЖЕННЯ В КОМІСІЇ

18. Пан Чірікоста і пані Віола подали заяву до Комісії 3 березня 1992 року. Вони скаржились на те, що їхню справу не було розглянуто впродовж розумного строку, як того вимагає пункт 1 статті 6 Конвенції.

19. Комісія (перша палата) оголосила заяву (№ 19753/92) прийнятною 2 вересня 1994 року. У своїй доповіді від 30 листопада 1994 року (стаття 31) Комісія висловила думку, десятьма голосами проти чотирьох, що порушення пункту 1 статті 6 не було. Повний текст висновку Комісії та окремі думки, що не збігаються з позицією більшості, наведено в додатку до цього рішення¹.

ОСТАТОЧНІ ПОДАННЯ УРЯДУ ДО СУДУ

20. У своєму меморандумі Уряд звернувся до Суду з проханням визнати, що в даному випадку немає порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

ЩОДО ПРАВА

СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

21. Заявники скаржилися на тривалість процедури розгляду порушеної ними судової справи в міському суді м. Пальмі. Вони стверджували, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, де зазначено:

"Кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків... має право на... розгляд упродовж розумного строку... судом..."

22. Уряд і Комісія відхилили цю скаргу.

23. Період, який береться до уваги, почався 4 липня 1980 року, коли заявники звернулися до судді м. Пальмі. Процедура попереднього судового розгляду завершилася 5 березня 1981 року (див. пункти 9–11 вище); розгляд справи по суті все ще не завершений (див. пункти 12–17 вище); наступне судове засідання було призначене на 24 січня 1996 року.

24. Розумна тривалість судового розгляду має оцінюватися з урахуванням конкретних обставин справи, зокрема, складності справи та дій заявника і відповідних органів влади, та з огляду на вироблені в практиці Європейського суду критерії (див., серед інших джерел, рішення у справі "Вернійо проти Франції" (*Vernillo v. France*) від 20 лютого 1991 року, серія А, № 198, с. 12, п. 30).

25. Суд одразу відзначив, що заявники не стверджували, що справа була складною, і погодилися з тим, що попередній судовий розгляд, який тривав з 4 липня 1980 року по 5 березня 1981 року (див. пункти 9–11 вище) і закінчився за 8 місяців та один день, проходив у прийнятному темпі. Заявники не були згодні з підготовкою справи для розгляду по суті, процедура якої розпочалась 1 червня 1981 року і все ще не завершена (див. пункти 11–17 вище).

26. Посилаючись на висновок Комісії, яка встановила, що в даному разі не було порушення Конвенції, Уряд вважає, що тривалість судового розгляду можна повністю віднести на інертність і неквапливу поведінку сторін, зокрема,

Примітка Секретаря Суду:

¹ З практичних міркувань цей додаток з'явиться лише з друкованою версією судового рішення (том 337-А, серія А Публікацій Суду), але копію доповіді Комісії можна одержати в канцелярії Суду.

заявників. Будучи безпосередньо відповідальними за значну частину перенесень слухань — як через те, що вони самі зверталися з проханням про перенесення, так і через те, що вони не заперечували проти таких перенесень, — п. Чірікоста та пані Віола тепер безпідставно оскаржують кожну затримку. Мало того, незважаючи на те, що в Італії "оперативність розгляду цивільних справ головним чином залежить від ініціативи сторін у справі" (*principio dispositivo*), заявники жодного разу не звернулися з клопотанням про прискорення розгляду їхньої справи.

Окрім того, в 1990 році Парламент Італії ухвалив заходи, спрямовані на прискорення судового розгляду цивільних справ завдяки запровадженню системи часових обмежень (що зазнала змін у 1995 році), яка зобов'язувала сторони подавати всі їхні докази під час другого слухання, а також завдяки запровадженню нового судового інституту — мирового судді (*giudice di pace*), що мало розвантажити суди загальної юрисдикції, звільнивши їх від простіших справ.

27. Заявники скаржилися на те, що через недбалість судді сторонам жодного разу не запропонували зробити остаточні подання, що поклало б край неквапливим діям, які є предметом оскарження. Якщо припустити, що вони несуть відповідальність за відтягування розгляду на строк, який становить приблизно три роки і дев'ять місяців, то вони стверджують, що суддя, котрий розглядав справу, завжди схвально ставився до клопотання про перенесення, а вони критикували великі інтервали між судовими засіданнями. Це було "прямим наслідком надмірного завантаження", яке властиве італійській судовій системі, зокрема, в Калабрії.

І нарешті, реформування Цивільно-процесуального кодексу не змогло розв'язати реальну проблему функціонування судів в Італії, яка полягає в постійній нестачі засобів та персоналу на всіх рівнях судової системи.

28. Суд передовсім нагадав, що лише затримки, які можуть бути віднесені на рахунок держави, можуть привести до висновку про недотримання вимоги "розумного строку" (див., зокрема, згадуване вище рішення у справі Вернійо, с. 13, пункт 34, та рішення у справі "Монне проти Франції" (*Monnet v. France*) від 27 жовтня 1993 р., серія А, № 273-А, с. 12, п. 30). У даній справі суд, до якого звернулися заявники, безперечно, несе відповідальність за певну кількість затримок. Засідання 3 лютого 1986 року було перенесене суддею з його ініціативи; засідання 2 жовтня 1991 року не відбулося через те, що суддю було переведено на іншу посаду; нарешті, з 8 червня 1994 року по 22 березня 1995 року місцевий суд м. Пальмі відклав усі судові розгляди через неукомплектованість секретаріату суду (див. пункти 14, 16 і 17 вище). Отже, за винятком стадії попереднього розгляду (див. пункти 9–12 і 25 вище), здійснення судового провадження не видається ефективним.

І все ж таки Суд вважає, що дії відповідних органів у цій справі не є основною причиною затягування судового розгляду.

29. Як і Комісія, Суд зазначає, що під час підготовки справи до розгляду по суті, який і досі не закінчився, заявники — як самостійно, так і за погодженням з відповідачем — зверталися щонайменше сімнадцять разів з клопотанням про перенесення слухання, а також не висловили заперечень щодо шести перенесень, про які просив пан L. Такі очевидні доводи не дають підстав для тверджень заявників про те, що в основі всіх перенесень засідань лежить надмірне завантаження суддів.

30. Якщо відповідає дійсності те, що *principio dispositivo*, якому підпорядкована система італійського цивільного судочинства, не зобов'язує суддів забезпечувати дотримання вимог статті 6, то це покладає на сторони у справі відповідальність ініціювати наступні кроки у здійсненні провадження в справі (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі "Скопелліті проти Італії" (*Scopelliti v. Italy*) від 23 листопада 1993 р., серія А, № 278, с. 9, п. 25). У даній справі, як справедливо зазначили Уряд і Комісія, п. Чірікоста і пані Віола нічого не зробили для того, аби прискорити розгляд справи.

31. Суд зазначив, що Парламент Італії намагався виправити ситуацію з повільною роботою судової системи через внесення змін і доповнень до Цивільно-процесуального кодексу та запровадження інституту мирового судді. На цьому етапі не варто робити припущення щодо заходів, які набули чинності лише з квітня і травня 1995 року.

32. Підводячи підсумок, слід зазначити, що хоча понад п'ятнадцятирічний період розгляду цивільної справи, який і досі не закінчився, на перший погляд і видається нерозумним, однак, поведінка заявників, які ще 22 березня 1995 року звернулися з клопотанням про перенесення судового слухання, у зв'язку з чим розгляд справи було відкладено до 24 січня 1996 року, змушує Суд визнати заяву п. Чірікості і пані Віоли необґрунтованою.

На цих підставах Суд одноголосно

Постановляє, що порушення пункту 1 статті 6 Конвенції допущено не було.

Учинено французькою та англійською мовами й оголошено на відкритому засіданні у Палаці прав людини, Страсбург, 4 грудня 1995 року.

Підпис: Рудольф Бернхардт,
Голова Суду

Підпис: Герберт Пецольд,
Секретар Суду